

AVSTRIJA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI**Kaj prinaša narodom pridnost in sloga****Od lakote do blagostanja - Učimo se politične kulture od naših sosedov**

V sosedni Avstriji vlada volilno razpoloženje. V enem mesecu bodo socialisti in krščanski socialisti spet merili svoje sile v deželnozborskih volitvah.

Ker je Avstrija zelo blizu in teži gospodarsko od nekdanjega Trsta, je dobro, da so naši bralci o razmerah v tej deželi poučeni.

Naš človek živi še vedno pod vtisom nesreče, ki je Avstrijo zadela ob koncu vojne. Pred očmi ima še borbo po dunajskih ulicah, ko so Rusi in zapadni zavezniki vdrl v nekdanjo ponosno prestolnico Avstro-Ogrske, jo z bodečo žico oddelili v 4 odseke in prevzeli nad njo oblast. Tedaj so cele četrti velemesta bile v ruševinah, svetovno znane palače, kakor državna opera in dvorno gledališče, so zgorele do tal, nad 500 let stara stolnica sv. Stefana je bila težko poškodovana. Avstrija je svojo vojno, ki jo je skupno s Hitlerjem vodila zoper evropske narode, težko plačala.

Dokler je bil Hitler zmagovit, med nemškimi in avstrijskimi vojniki ni bilo opaziti razlik. Enako so gospodovali in ropali po tujih deželah, enako prevržali zaplenjene stroje, vse mogoče blago in živčev v svojo državo. V Avstriji ni bilo — razen na slovenskem Koroškem — nikjer oboroženega odpora proti nacionalnim socialistom. Šele tik pred polomom so se začeli Avstrijci previdno obnačati, a je bilo prepozno.

V KUPU RAZVALIN

Na deželo so se zvalile vse težke posledice skupnega vojaškega poraza. Avstrija, ki šteje vsega nekaj manj ko 7 milijonov ljudi, je v vojni zgubila nad 290 tisoč mož, vojnih po-habljenecv ima pa 120.000. Za tako majhno državo so to velike številke, čeprav niti od daleč ne dosežejo žrtev Jugoslavije.

Od 6000 kilometrov avstrijskega železniskega omrežja je bilo l. 1945 razdejanih 2500 km. Skoro 400 mostov je bilo porušeni. V borbah in bombardiranjih je 270 tisoč družin izgubilo svoje stanovanje. Vsaka šesta družina v republiki je ostala brez lastne strehe. Samo škoda na nepremičninah v mestih cenijo na 12 milijard šilingov ali 288 tisoč milijonov lir današnje vrednosti.

Ob koncu vojne je vladala v Avstriji ponekod prava lakota. Na Dunaju so delili na vsakega prebivalca živeža za 900 kalorij dnevno, kar je odločno premalo za preživljanje normalnega človeka. Posledica je bila, da so otroci umirali kot muhe. Na Dunaju so v zimi 1945 ljudje zmrzovali. Dežela, ki ima premogokope in izvažala les, ni mogla zalagati glavnega mesta s potrebnim kurivom. Lesa ni bilo na Dunaju niti toliko, da bi tesali iz njega krste za mrlične. Zgodilo se

je, da so trupla odeli v rjuhe in v papir ter jih take spuščali v zemljo.

Industrija in promet sta se ustavila, ljudstva se je loteval obup.

NA POTU OBNOVE

Kakor drugod so tudi v Avstriji prvi prihiteli na pomoč Amerikanci. V deželo so poslali živež in zdravila, dunajski vladi so stavili na razpolago velike zneske dolarjev, da čim prej obnovi porušeno gospodarstvo.

In kakor Nemčija, tako je umela tudi Avstrija prejeti pomoč zelo premišljeno in plodno uporabiti. Prebivalstvo je spoznalo, da tuja podpora ne zadostuje, če se hoče Avstrija izkoptati iz razvalin in stati spet čvrsto na lastnih nogah. Treba je zavihati rokave in težko ter požrtvovalno delati.

Naiprej so obnovili železnice, nato preuredili rudnike in tovarne, istočasno dvignili živinorejo in poljedelstvo. Uspehi, ki so jih Avstrijci v teku 8 let dosegli, navdajajo opazovalce z začudenjem in občudovanjem. Njih gospodarstvo ni le popolnoma obnovljeno, temveč je neprimerno močnejše, kakor je bilo pred drugo svetovno vojno.

Ze v začetku l. 1952 so najvažnejše panoge avstrijske industrije daleč presegle stanje iz leta 1937. Tovarne avtomobilov so svojo proizvodnjo skoro podvojile, še več ko podvojile so proizvodnjo elektrarne in tovarne kemičnih izdelkov. Kovinska industrija je pa svojo donosnost kar potrojila. Če pomislimo, da so elektrika, kovinarstvo in kemična in-

dustrija temelji gospodarskega razvoja moderne države, tedaj šele spoznamo, kako silno je Avstrija v teh letih napredovala.

Poleg tega se je v kmetijstvu tako rekoč osamosvojila. V zadnjih časih je živino celo izvažala.

SOCIALNA ZAKONODAJA

Prebivalstvo je rade volje vzelo nase žrtve zaradi tega, ker se je zavedalo, da so enakomerno porazdeljene na vse državljane in zato pravične ter neizogibne. V Avstriji se ni zgodilo kakor v Italiji, da je ameriška pomoč koristila v prvi vrsti podjetnikom. V vladi združeni kršč., socialci in socialisti so strogo pazili, da bi nekdo ne obogatel na račun splošnosti.

Da bi si posamezniki ne polnili žepov, so 3. oktobra 1946 izdali zakon, s katerim so najvažnejša področja industrije podpržavili. Podjetja so organizirana in poslujejo kakor zasebne akcijske družbe. Država je le lastnica deležev in skrbi za to, da gredo dobički v korist delavcev in nameščencev in v druge socialne namene.

Davčna bremena v Avstriji niso lahka. Država skrbi za vojne invalide, vpeljala je moderno zakonodajo za zaščito otroka in matere, zavarovala nameščence in delavce proti boleznim in neizgledom ter izplačuje pokojnine starim ljudem. Pri železnicah prejema vzdrževalnino celo več oseb, kakor jih je nameščenih v aktivni službi.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Kaj nas čaka v bližnji bodočnosti?

Spet so našo javnost razburili glasovi, da je sporazum o Trstu tako rekoč sklenjen. To vest je predvčerajšnjim potrdil časnikarjem podpredsednik italijanske vlade socialist Saragat.

Vladni laški listi pravijo, da ima največ »zaslug« za sporazum ameriški posredovalec Murphy. Njemu je baje uspelo, da sta se Italija in Jugoslavija zedinili glede bodoče meje med cono A in cono B in da je s tem padla poslednja ovira.

Od miljskega okraja pride menda 9 kvadratnih kilometrov pod Jugoslovane; meja bi tekla do morja med rtoma Punta Sottile in Punta Grossa.

Casnikarji vedo celo povedati, da se sporazum razglasi v začetku oktobra in da bo nekaj ur zatem vkorakala na Tržaško italijanska vojska.

Nič bi torej ne čakali, da se pogodba se-stavi do vseh podrobnosti, temveč bi Italija

zasedla cono A, brž ko bi se sporazumela z Jugoslavijo v pravnih in temeljnih obse-
ih. O podrobnostih bi se obe vladi pogajali kasneje.

Mi v tako rešitev ne moremo verjeti, ker bi naletela na gorčen in srdit odpor vsega slovenskega ljudstva. Če bi italijanska vojska držala pod svojo oblastjo cono A, bi rimska vlada imela v rokah škarje in platno in Slovenci bi lahko čakali do sodnega dne, preden bi bile pravično urejene »podrobnosti«. od katerih je odvisna bodočnost in usoda našega naroda. Kakšne načrte imajo laški nacionalisti s Slovenci, vidi vsak slepec. Le pogledjte, kako ravnaajo z nami ob začetku tekočega šolskega leta! Zato trdno pričakujemo, da ne bo naša matična država nikoli privolila v tako krivico.

Sporazum v ostalem še ni podpisan. Nekateri so mnenja, da se bo stvar še vlekla tedne in mesece.

NOVICE Z VSEGA SVETA

SRAMOTA!

Slovenski starši na Opčinah, Proseku in drugod so prejeli te dni pismene pozive, naj vpišejo svoje otroke v italijanske šole.

Na tržaški občini jemljejo našim ljudem legitimacije ter jim dajo razumeti, da zaradi tega, ker šolajo svoje otroke v materinem jeziku. Policisti si drznejo spraševati Slovence, zakaj pošiljajo svojo deco v slovenske šole. Kaj jih to briga? Naj se zanimajo za svojo deco in ne za našo!

Na naše prebivalstvo se izvaja, kakor vidimo, pritisk, ki bi je v obraz vsem človeškim in božjim zakonom! Tako se teptajo v blato svete pravice staršev pod vladavino Krščanske demokracije!

Tako »krščanstvo« se poštenim ljudem gabi. Nikjer in nikoli se ni še dvignil italijanski katoličan, da bi proti temu nasilju protestiral. Ali ni med našimi sosedi nikjer več pravih kristjanov?

Namesto da bi se sramovali, se v Giornale di Trieste z nasiljem še bahajo, češ, le glejte, kako Slovenci »prostovoljno« prepisujejo svoje otroke v laške šole.

Kdo naj se potem še čudi, da se Slovenci upirajo z vsemi silami prihodu Italije v Trst!

ZASEDANJE V LONDONU

Ko to pišemo, zborujejo v angleški prestolnici zastopniki devetih držav: Amerike, Velike Britanije, Nemčije, Francije, Italije, Kanade, Belgije, Holandske in Luksemburga.

Vsi zborovalci se strinjajo, da je treba čim prej izpolniti nevarno luknjo, ki je zazijala v politični zgradbi zapada po razpadu evropske vojske. Vsi so si edini, da mora Nemčija spet postati neodvisna dežela in sodelovati pri skupni obrambi Evrope ter zato dobiti lastno vojsko. Med državniki vlada edinost tudi v tem, da je potrebno vključiti Nemčijo v Atlantsko zvezo in da naj Aneleži branijo Evropo ob strani Francozov. Bodoče oboroževanje naj bo podvrženo skupnemu nadzorstvu, in to na enak način za Nemce kakor za ostale.

Človek bi sodil, da je ob toliki slogi londonskemu zasedanju srečen izid zagotovljen. Toda ljudje so po navadi ene misli samo v načelih. Preniri nastanejo, ko je treba načela izvesti v življenju. Vzemimo le en primer: Aneleži ne bi hoteli, da bi drugi vtikali nos v njih oboroževanje, posebno ne v atomsko. Zato naj bi bilo nadzorstvo bolj površno, več ali manj na papirju. Francozi se boje, da bi Nemci to izkoristili ter se do zob oborožili in zadobili premoč. Nadzorstvo naj bi zato bilo strogo in zelo podrobno. Kako je mogoče ene in druge zadovoljiti?

To so razlogi, zakaj danes nihče ne ve, kako se bo konferenca v Londonu končala.

SLOGA NA BALKANU

Zastopniki glavnih stanov Turčije, Grčije in Jugoslavije so se sestali v Atenah in izdelali načrte za skupno obrambo pred morebitnim napadom na enega ali več zaveznikov.

Sklepi so bili enoglasni, ozračje nad vse prijateljsko. Dokaz, da se Balkanska zveza hitro krepi in razvija.

NAJ ŽIVI 10 TISOČ LET

Kitajska narodna skupščina je izvolila za predsednika republike spet Mao Tse Tunga.

Poslanci so enoglasno izbranega predsednika pozdravili z vzklikom: »Naj živi 10.000 let!« 1000 bi jih bilo dovolj!

MAC CARTHY GRAJAN

Ameriški senator Mac Charthy je znan po vsem svetu po svojem divjem in boleznem sovraštvu do komunistov. Filokomunizma je osumil celo generale in višje državne uradnike. Zaradi njegovega neodgovornega in žaljivega ravnanja mu je posebni senatni odbor sedaj izrekel javno grajo. Zoper njega so glasovali vsi: ravno tako politični nasprotniki kakor tudi člani njegove lastne stranke.

PROTI NAPADOM NA SLOVENSKO ŠOLSTVO

so strokovne organizacije naših profesorjev in učiteljev odločno protestirale.

Iredentistični listi trdijo, da so slovenske šole in njeni učitelji slabši od italijanskih. To je debela laž: saj imajo ene in druge šole isti program, nad seboj isto oblast, ki gleda na to, da se učni načrt vestno izvaja, in lahko vsak čas odstrani iz šole nesposobnega vzgojitelja. Ti napadi so torej naperjeni zoper višje šolske upravnike Italijane.

Iredentistom gre v resnici za to, da bi uničili ugled našega šolstva v očeh slov. staršev, čeprav so slovenske šole boljše in koristnejše od ostalih, ker se v njih poučujeta oba deželna jezika.

GOSPODARSKI SPORAZUM Z JUGOSLAVIJO

Jugoslovani so se pogajali, kakor smo pisali z ZVU, da bi se povečala trgovina med Trstom in Jugoslavijo. V Trst bi uvažali predvsem meso, rude, les in usnje, zato pa bi tu kupovali razne industrijske izdelke in zaposlovali ladjedelnice. Jugoslovani so predlagali, naj se kupčija poviša za več milijard.

ZVU je pod vplivom iredentistov tak povšek odklonila. Trgovina bo mnogo manjša, kakor jo je hotela Jugoslavija. In to kljub temu, da vlada v Trstu velikanska brezposelnost.

Toda kaj brigajo iredentiste delavci brez dela, kaj beda revnih družin! Prvo je zanje politika, zadnje — ljudstvo.

ODLOČNA MOŽA

Na postaji Chivasso, ki leži na progi Milan-Turin, je neka mati s 4-letnim sinčkom hotela prekoračiti tračnice, ko je prihrumel iznenada brzi vlak z brzino 100 km na uro.

Uboga žena je od strahu okamenela in se spustila onemogla na kolena.

Gotove smrti sta ju rešila dva uradnika, ki sta mater in otroka v poslednjem trenutku potegnili v stran. Vlak je le za las švignil mimo. Revica je od razburjenja doživela živčni zlom.

BREZPOSELNOST V TRSTU

Zaradi brezposelnosti si je pred dnevi v Trstu vzel življenje 27-letni strojnik Sergio Sebella. Ustrelil se je s samokresom v podbradek. Krogla mu je prebila možgane in čez dve uri je v bolnici umrl.

ROBERT MURPHY

je ameriški diplomat, ki so ga iz Washingtona poslali po Evropi na poizvedovanje in posredovanje. V Beogradu in Rimu je razpravljati tudi o Trstu.

Kaj vemo o tem možu? Dolg je kakor drevo in malo govori. Je predvsem umetnik v poslušanju. Pošiljajo ga tja, kjer se štrene zmešajo, da jih razprede.

Vzgojen je v jezuitskem zavodu in obvlada dobro angleščino, francoščino in nemščino. V Ameriki imajo največ pravic protestanti, katoličani pridejo težko na vodilna mesta v državi. Čeprav je prepričan katoličan, je Murphy zelo napredoval v diplomaciji: bil je desna roka ravnotako Roosevelta kakor njegovih nasprotnikov. Je dolgoletni znanec Pija XII. in Adenauerja.

Biti mora sposoben in namazan z vsemi »žavhami«. Upamo, da svojih talentov ni uporabil zoper koristi trž. Slovencev.

KATOLIŠKE ŠOLE V AMERIKI

V Združenih državah obiskuje šolo 26 milijonov in 900 tisoč otrok. Od teh hodijo 4 milijoni in 400 tisoč učencev v verske šole. Največ takih šol so ustanovili katoličani. Imajo jih štirikrat več kakor drugi državljani, čeprav so v Ameriki v veliki manjšini. Ker otroke zelo dobro vzgajajo, njihove šole od l. 1941 stalno napredujejo.

Videli smo sliko take šole v Great Falls v državi Montana. Dekleta se učijo tu šivanja in kuhanja, fantje nastopajo v gledališču in se uče tudi plesanja. Na sliki vidimo nuno Dorothy, kako pleše z mladeniči.

STAVKA V TRŽAŠKI KONOPLIJARNI

V tržaški konopljarni so pretekli teden zopet stavkali. V tem podjetju ni to nič nenavadnega. Delavstvo se je že večkrat poslužilo tega sredstva za doseg svojih pravic.

V četrtek so začele stavkati delavke oddelka za šivanje. Najprej so se pritožile pri ravnateljstvu zaradi surovega ravnanja neke nadzornice, ki jih v svojem oddelku stalno preganja in jim nalaga številne globe. Ker se ravnateljstvo na pritožbe ni oziralo, temveč nasprotno še zagovarjalo nadzornico, so se delavke odločile za stavko, ki traja že več dni. Pridružili so se tudi delavci iz drugih oddelkov.

Najmanj, kar je ravnateljstvo dolžno poskrbeti, je, da bodo razne nadzornice z delavkami spodobno ravnale.

KAVA MIRI ŽIVCE

Schnecki je ime kači, ki jo znana plesalka Kitty Delay jemlje s seboj po svetu. S 4 metre dolgo kačo nastopa pred gledalci in od tega živi. Umetnica je vzela žival s seboj v hotel v Monakovem in obesila pred sobo napis: »Ne bojte se kače!«

Žival je včasih divja, a postane takoj krotka, če dobi pod nos sveže praženo, lepo dišečo kavo.

POZOR, HUD PES!

Kmečki gospodinjci v Juetlandu se je priptela nesreča, da je iz ognjišča švignil vanjo plamen in ji vnel obleko. S škafom vode so domači ogenj pogasili in gospodinjco rešili. Tu se spodsne in si zlomi nogo. Poklicali so zdravnika, a v zmedu pozabili privezati hudega psa. Tako se je vanj zaganjal in ga obgrizel, da se kljub vsem poskusom ni mogel približati bolnici. Uspeh je bil le ta, da so sedaj morali iskati zdravniško pomoč tudi za zdravnika.

Kaj prinaša narodom pridnost in sloga

(Nadaljevanje s 1. strani)

Toda kljub vsem tem dejstvom se je avstrijsko gospodarstvo silno okrepilo. Siling je postal ena najbolj trdnih valut v Evropi. Krit je z zlatom in visokovrednimi inozemskimi valutami do 90 odstotkov. Blagostanje se širi in utrjuje.

Kolik napredek, če pomislimo, da je avstrijska proizvodnja l. 1946 dosegla le 43 odstotkov one iz l. 1937 in da so plače bile tedaj dejansko za več ko polovico nižje od predvojnih.

ZAKAJ SE JE LJUDSTVO ŽRTVOVALO?

Delavci in nameščenci so tedaj stiskali pas, njih družine so stradale, a so vedele čemu. Denar, ki ga je država stiskala iz njih žuljev, ni romal v žep bogatinov, temveč se je uporabljal v blagor ljudstva. Z njim so obnavljali in širili podržavljena podjetja in zidali stanovanja. Nikjer drugje ni dana delavcu in uradniku prilika, da pride ceneje do lastne hišice ali svojega stanovanja, kakor v Avstriji. Država troši v take namene leto za leto vse večje zneske. Res je, da mora prosilec čakati, preden pride na vrsto, toda zato mu zadostuje, da nakaže državi samo pet ali šestkratno mesečno plačo in ta mu že začne zidati stanovanje. Ko je hišica ali stanovanje dograjeno, plačuje zelo nizko najemnino. Ta ne znaša več ko 10 odstotkov mesečnih prejemkov. Z najemnino odplačuje ohenem kapital in po določenem številu let postane gospodar lastnega doma. Primerjajte s tem razmere v naši deželi!

Posledica je bila, da so prebivalci dobili spet zaupanje v državo in vero v bodočnost. Dežela je doživela tudi moralno obnovo.

Edina temna stran Avstrije je izredno nizko število rojstev. Prebivalstvo se ne množi več, ampak počasi pada. Crnogledi so vzeli v roke svinčnik in celo izračunali leto, ko bodo Avstrijci izumrli.

POLITIČNA KULTURA

Drugi so mnenja, da bo Avstrija tudi to krizo premagala in družinsko življenje v do glednem času ozdravila.

Dosedanji veliki gospodarski in socialni napredek republike je skupen uspeh kršč. socialcev in socialistov. Ravno kar so objavili državni proračun za leto 1954-55. Iz njega vidimo, da so dohodki in izdatki avstrijskega gospodarstva v polnem ravnotežju. Avstrija ne pozna več milijardnih letnih primanjkljajev, kakor so običajni v Italiji in v drugih državah. Letos računajo nasprotno celo s prebitkom!

Vsi ti uspehi niso samo posledica pridnosti in discipline avstrijskega ljudstva, temveč tudi politične zrelosti njegovih voditeljev. Socialisti in kršč. socialci so v časih narodne nesreče mislili v prvi vrsti na to, da rešijo domovino, pozabili stara sovraštva in stopili v skupno vlado. Od tedaj je minilo 9 let, a na Dunaju vladajo še zmerom združeni socialisti in kršč. socialci.

S tem ni rečeno, da so v Avstriji politične borbe prenehale. Avstrijska ljudska in avstrijska socialistična stranka ostaneta nasprotnici. Vsaka se trudi, da bi za svoje ideje pridobila večino naroda in nasprotnice premagala. Toda borba se vodi na način, vreden omikanega in moralno dozorelega ljudstva. Da bi se stranke v medsebojnih borbah posluževale tako nedostojnih sredstev, kakor so se udomačila zadnja leta pri nas, je v Avstriji nemogoče.

Politiki in časniki, ki bi napadali nasprotnika namesto z razlogi le z obrekovanji in lažmi, bi bili prav kmalu moralno osamljeni ter bi jih ljudstvo izločilo. Slovenci, ki so na tej zemlji tako težko ogroženi, a se ne morejo sporazumeti, da bi skupno odbijali napade skupnih sovražnikov, temveč se med seboj le kregajo in čedalje bolj cepijo, nudi jo tujcem prav žalostno sliko politično zrelega naroda.

Prav umestno in koristno bi bilo, da bi se njihovi odgovorni voditelji naučili nekaj tudi od sosedne Avstrije.

Na sliki vidimo Angležinjo A. Smith, ki vodi na vrvi tri krasne pse znane pasme bidgov. Na razstavi so odnesli prvo nagrado. Prodala jih je zelo drago kar po telefonu v Ameriko.

ZADEVKA MONTESI

Sin ministra Piccionija in »grofa« Montagna sedita za varnimi zapahi ječe.

Piccioni je polrt, Montagna je pa začel, brž ko so ga vtaknili v celico, telovaditi, češ da to koristi zdravju. Pozneje se je strašno razjezil, ker niso dali pod ključ tudi bivšega kvestorja Polita: »Obtožen je kakor jaz, da je dajal potuho Piccioniju. Zakaj ga niso zaprli?«

Sedaj zaslišujejo priče, med njimi visoke uradnike, in jih soočajo z obtoženci. Na sedežu avtomobila, v katerem se je baje vozil Piccioni z Vilmo Montesi, so odkrili sumljiv madež. Policija sumi, da je od krvi.

Stari Piccioni je od žalosti moral v posteljo in zdravnik mu je celo branje prepovedal.

So pa ženske, ki Montagno celo občudujejo: poslale so pokvarjencu v ječo velike šopke nedolžno belih rož. Dame bi morale s šopki vred zapreti pa mir besedi.

Opozicija v parlamentu je iznova zahtevala, naj poseben odbor poslancev razsvetli zadevo Montesi.

STRAŠEN POKOL

Grozovit dogodek je v ponedeljek pretresel naše mesto. Ko je gospa Carmela De Negro vstopila v svoje stanovanje v ul. Crosada št. 11, je zagledala v kuhinji strahoten prizor: njen sin in njegova žena sta ležala v mlaki krvi na tleh in obema je zijala na glavi globoka rana. Ženski je zastala kri in prestrašena je zbežala s 4-letnim sinom obeh zakoncev.

Nesrečneža so odpeljali v bolnišnico. Zena je v nevarnosti za življenje, medtem ko bo mož okrevljal.

Kot se zdi, je De Negro v navalu blaznosti udaril s sekuro najprej ženo, nato pa še sebe.

ZOPET TAJFUN NA JAPONSKEM

V nedeljo zvečer je zajel strašen vihar japonski otok Hokkaido. Ker vremenoslovne postaje niso pravočasno javile brzine bližajočega se tajfuna, so ladje brez skrbi sprejemale potnike in odplule na morje. Tako je Japonsko udarila nesreča, ki jo primerjajo s potopom ladje »Titanic« iz leta 1912.

Parnik »Boya Maru«, na katerem je bilo 1229 potnikov, je zašel v vrtnec in plesal ko orehova lupina po morju. Treščil je v skalovje in se potopil. Le 155 ljudi se je rešilo. Isti dan je neurje potopilo kar 666 čolnov in manjših ladij.

Vseh mrtvih je okoli 1700. Tajfun je uničil v enem samem mestu 4500 hiš. Okoli 15 tisoč ljudi je ostalo brez strehe.

SKRB ZA POTNIKE

Včeraj zjutraj je lil nad Trstom hud dež. Pred železniško postajo je nastala taka mlačka, da potniki niso mogli na cesto. Ker se jim je do 8. ure mudilo na delo, so si nekateri sezuvali čevlje in gazili bosi skozi vodo do tramvajev. Nekaj žensk je padlo v mlakušo. Dijaki so korakali seveda obuti po brozgi.

Nikomur na železniški upravi ni padlo na pamet, da bi poiskal desko in jo položil čez vodo. Zato znajo pa tem bolje skrivati in zadržavati — orožje!

VELIKO ODKRITJE

V amerškem mestu Oak Ridge so zdravniki ugotovili, da potrebujejo osebe, zaposlene v atomskih podjetjih, čedalje manj spanja. Inženir E. W. Bolder je sposoben ostati 72 ur na nogah in krepko delati, ne da bi se utrudil. Nato leže in spi 4 in pol ure, pa je spet dober za prihodnje 4 dni.

Slične pojave so opazili pri drugih nameščeneih. Zdravniki sedaj proučujejo vzroke. Sodijo, da tako vplivajo radioaktivni žarki, katerim so ljudje izpostavljeni med delom. Če bi se posrečilo zmanjšati s pomočjo atomske sile človeku potrebo po spanju, bi bil to večji izum kakor vse dosedanje eksplozije. Ljudje bi mogli še enkrat toliko delati, še enkrat toliko zaslužiti in bi ostali pri tem čili in zdravi. Prava revolucija v zdravstvu in gospodarstvu!

NARAVNOST V POSTELJO

Mlada Hamburžanka je nedavno tega doživela silno presenečenje. Medtem ko je trdno spala v podstrešni sobici, se je začul strašen ropot in v njeno posteljo je telebnil črn mož z lestvico in metlo v rokah.

Bil je dimnikar. Ko je hodil po strehi, je nehote stopil na okno ter padel skozenj v kamrico. Po prvem strahu sta se zasmejala in brez jeze poslovala. Z njima se je smejal ves Hamburg.

Dopisi iz Tržaškega

OPČINE

Z današnjim dopisom si Openci želimo olajšati duše težkih skrbi, ki nam po nepotrebnem grenijo življenje.

Kar nas v zadnjem času precej tare, je naša policija. Ta namreč zelo čudno ravna z nekaterimi našimi uglednimi in poštenimi someščani. Na policijski postaji so zaslišali šest oseb, med temi tudi tri gospe, ki so pri zadnjih občinskih volitvah kandidirale na slovenski narodni listi. Spraševanje poteka sicer prijazno, toda zvedeti hočejo marsikaj. Če jih ljudje vprašajo, čemu so jih pozvali, se policisti izmikajo določnemu odgovoru. Pravijo, da so na anagrafskem uradu neke netočnosti, ki jih je treba popraviti. Zaslišanec mora najprej naštet vse svoje podatke, moške sprašujejo po vojaški službi, po partizanstvu, po ekonomskih razmerah v družini in posredno tudi po političnem prepričanju. Policiste zelo zanima, če imajo ljudje potne liste in kam potujejo. Vse izjave si marljivo zabeležijo. Naši ljudje, ki niso vajeni imeti opravka z organi javne varnosti, so preplašeni. Cutijo se ponižane, ker dobro vedo, da nima policija v demokratični državi ureditvi pravice vtikati se v strogo zasebne zadeve državljanov. To pravico ima le tedaj, ko državljani krši zakone in ko je česa kaznivega osumljen. Ker se Openci med seboj dobro poznamo, si ne moremo misliti, da gre tu za zadeve, za katere bi se policija smela zanimati. Za vse osebne podatke lahko policija poišče na merodajnih uradih. Politično prepričanje in strankina pripadnost pa sta sveti pravici vsakega državljanja. Na tem mestu pa priporočamo policiji, naj s tem sitnarjenjem preneha.

Druga zadeva, ki nas žalosti in jezi, je naša šola. Vanjo se Italijani ne zaletavajo samo s tiskom, ampak tudi s pismi našim družinam in z osebno agitacijo. Prvič se je letos dogodilo, da so vsi slovenski starši dobili poziv, naj vpišejo otroke v laške šole; k temu so starše nagovarjali tudi laški učitelji.

Jasen dokaz, da hočejo slovensko šolo zrušiti. Ob delavnosti italijanskih učiteljev se pa vprašujemo, kaj so storili proti temu naši učitelji? Zdi se, da so se domači šolniki kaj malo pobrigali. Menimo, da so tudi med počitnicami plačani in to od našega ljudstva. Naj še dodamo, da se je letos tukajšnja italijanska šola okrepila s približno tri sto otroki beguncev.

Za zaključek napišemo še veselo vest. Pred kratkim sta se poročila domačinka gosp. Irma Skabar, hčerka našega znanega trgovca ter novinar g. Egon Kravs iz Trsta. Cerkveni obred je bil na Repentabru. Openci smo sicer nekoliko užaljeni, ker nismo mogli občudovati mladega para. Zelo pa nas je veselilo, da se je tokrat obnovil prelep slovenski običaj: domači fantje so nevesti zapeli podoknico v slovo »od ledih stana«. Zenin pa je moral izvoljenko pošteno odkupiti.

Tudi mi želimo mladima zakoncema mnogo sreče in božjega blagoslova v novem življenju.

Tudi v najneznatnejšem človeku spoštujemo ali zaničujemo človeka. (Sv. Avguštin)

ZGONIK

Kakor ostale dekanije bo imela tudi naša letos svečan marijanski shod v nedeljo, 3. oktobra, popoldne. Udeležili se ga bodo verniki iz vseh župnij devinskega dekanata, ki spada še vedno pod goriško nadškofijo in je bil nekoč zelo obširen. Sem so spadali tudi kraji Doberdob, Brestovica, Jamlje in druge vasi spodnjega Krasa.

Velike verske slovesnosti so nekoč obhajali v zgodovinski štivanski cerkvi. Starejši ljudje se še spominjajo, kako so se k tej cerkvi vile velike množice slovenskih vernikov, razdeljene na skupine in vsaka je nosila križ lastne župnije.

Cerkev, v kateri so skozi stoletja molili Slovenci, je danes na razpolago ezulom iz bližnjega naselja.

Lepo bi bilo, da bi tudi nedeljski praznik lahko obhajali ob tej stari božjepotni cerkvi. Kljub temu smo gotovi, da bo nedeljsko slavlje lepo izpadlo. Ta dan bodo v Zgonik iz vseh župnij vozili avtobusi.

NABREŽINA

Počitnice gredo h kraju, v ponedeljek se začne zopet pouk. V Nabrežini imamo sedaj dve šolski poslopji: novo in staro. V prvem sta ljudski šoli, v starem pa obe strokovni, slovenska in italijanska. Med počitnicami je občina uredila staro poslopje, pobarvala prostore in dala nekaj novega pohištva. Tako bo letos pouk prijetnejši.

Slovenska strokovna šola je precej močna, saj šteje okoli 100 učencev. Ker spadajo pod nabrežinsko ravnateljstvo tudi razredi v Sv. Križu, ima to mnogo dela in zato nujno potrebuje tajniško moč. Lansko leto je občina sicer nastavila tajnico, a jo plačevala le za 2 uri dnevno, kar je bilo vsekakor mnogo premalo. Naj za letos občinska uprava to pravilno uredi in tako omogoči dobro poslovanje ravnateljstva.

Vpisovanje se je že zaključilo. Na žalost imamo med nami, kot se šušlja, 2 ali 3 bele vrane, ki so naši vasi v veliko sramoto. Mislimo namreč na dve ali tri slovenske družine, ki so dale svoje otroke v italijanske šole. Kaj jih je pripravilo do tega, ne vemo. Ena pa je gotovo: nič ne more opravičiti tega njihovega koraka! Zato naj se ne čudijo,

če jih bomo Nabrežinci s pomilovanjem gledali.

Kako pa naj sprejmejo italijanski učitelji te uboge slovenske otroke, ki bodo odslej morali zatajevati svoj rod in svoj materni jezik? Smiliti bi se jim morali in ko bi bili res pravi vzgojitelji, bi bila njihova dolžnost pozvati starše, naj te otroke zopet prepisujejo, kamor spadajo!

Teh staršev mi nočemo soditi! Obsodili pa jih bodo gotovo otroci sami, ko dorastejo! Nikdar ne bodo mogli svojim staršem odpustiti, da so jim vtisnili sramoten pečat, ki jim bo ostal na čelu za vse življenje!

DEVIN

Zadnje čase nas večkrat obišče princ Raimund Thurn Taxis, sedaj Torre Tasso, ki je doma iz našega kraja. Znano je, da je gospod zelo naklonjen tržaški občini, ki jo večkrat podpre s kakim darilom. Do naše občine je mnogo manj radodaren.

Zelo so mu pri srcu tudi ezuli, ki prebivajo v ribiškem naselju. Pred kratkim je tam tudi prisostvoval njihovi prireditvi. Bog ve, če se je ob tej priliki spomnil, da oblastva niso do sedaj dala niti beliča zadrugi sedemnajstih za zemljišče, ki je bilo razlašeno.

Gospod princ ima pri nas mnogo zemlje. Domači kmetovalci pravijo, da ni tako obdelana kakor bi morala biti. Prav gotovo bi znali domačini bolje kmetovati kakor dose-danji koloni iz Furlanije. Ali bi ne kazalo, da bi našim kmetom dal vse v najem?

PROSEK

Vpisovanje v šole se je ta teden zaključilo. Kolikor nam je znano, so vsi slovenski starši storili svojo dolžnost in vpisali otroke v slovenske šole. Pri nas, hvala Bogu, ni potuhnjenecv in brezznačajnežev.

Veliko zgražanja so povzročila med našimi ljudmi pisma, ki so jih Lahi razposlali slovenskim staršem in jih vabili, naj pošljejo svoje otroke v italijanske šole. Da se tega ne sramujejo! Podobni so kramarjem, ki ponujajo svoje slabo blago ali tatovom, ki se ne ustrašijo položiti roke na najdražje duhovne vrednote.

Naši ljudje so njihovo hinavsko prosjačenje in zvodništvo z zaničevanjem prezrli. Saj prav dobro poznajo njih sladke besede in so že zdavnaj pogledali do globine njih src, polnih sovraštva do slovenskega rodu.

Dopisi iz Goriške

IZ TRŽIČA

Preteklo nedeljo so se pri nas zaključile večdnevne cerkvene slovesnosti. S slovesno procesijo smo dostojno proslavili Marijino leto.

Tajništvo ladjedelniške šole je pričelo z vpisovanjem v večerne tečaje za pomorščake, mehanike, električarje, mizarje itd.

Onim, ki dokončajo te večerne tečaje, bodo izdali spričevala. Obiskovanje je brezplačno, vendar morajo udeleženci tečajev položiti dva tisoč lir, ki se jim vrnejo ob koncu šole, če bodo redno obiskovali tečaj in ne bodo zapadli raznim disciplinskim kaznim. Če bodo prošnje za obiskovanje tečajev presagale razpoložljiva mesta, bodo sprejeti le

tisti, ki imajo po sodbi ravnateljstva prednost.

Za zunanje obiskovalce je vpisovanje 30. septembra od 5. do 6. ure popoldne; za uslužbence ladjedelnic pa 4., 5. in 6. oktobra.

ŽIVO ZANIMANJE ZA GORIŠKO

Novi list je že poročal, da se je v Rimu ustanovil pred meseci poseben odbor državnih podtajnikov, to je namestnikov ministrov, ki naj trajno proučuje zlasti gospodarska in upravna vprašanja za primer, da se Trst priključi Italiji.

Prav tako se bo odslej ta odbor zanimal tudi za goriško deželo. Na ta svoj uspeh so postali goriški poslanci zelo ponosni.

ZIVAHNA GRADBENA DEJAVNOST

Gradbena dejavnost v Gorici postaja od dne do dne bolj živa. Zlasti Travniki je spremenil svoje lice. Tu so v zadnjem času zgradili tri velika poslopja za stanovanje, trgovine in urade, travniški pločnik pred prefekturo pa so asfaltirali. Sedaj se ni bati, da bi tu še lahko rasla trava. Na zadnji še nezazidani parceli v okolišju Travnika, v ulici Roma, bo v kratkem avtomobilski klub zgradil štirinadstropno poslopje za klubove prostore in stanovanja. V ulici Lantieri pri Sv. Roku bodo v kratkem sezidali celo vrsto stanovanjskih hiš, v ulici Diaz pa so že začeli z gradnjo nove tehnične šole in nasproti pošte bodo pri sadnem trgu v kratkem tudi zgradili novo veliko poslopje; prav tako hočejo prenoviti policijsko kasarno v ulici Santa Chiara.

Pravcato novo mesto se je v zadnjem letu dvignilo na soškem bregu med pevmskim mostom, Stražicami in ulico Brigata Pavla. ki so jo asfaltirali in po kateri se je zopet obnovil avtobusni promet; po njej sedaj vozi avtobus št. 6.

Napovedujejo, da se bo v tem delu Gorice, ki so ga v duhu konkurence nazvali Novo Gorico, v kratkem zgradila tudi nova cerkev.

Stražice pa gradijo novo, zares moderno ljudsko šolo in čez Sočo hočejo obnoviti brv za pešce, ki želijo hitro priti v Podgoro. Država je v ta namen že odobrila izplačilo 15 milijonov lir, a delo se še ni začelo. Ob pevmskem mostu bo industrialec Vovk dvignil veliko mehanično delavnico in livarno. Zaposlil bo lahko nad 100 delavcev.

Kot krono gradbene živahnosti pa napovedujejo gradnjo novega velikega stadiona na štandreških Rojcah. Olimpijski odbor (CONI) je že obljubil svojo pomoč.

Pri vsej tej gradbeni živahnosti je res čudno, da se brezposelnost tako malo zmanjšuje. Vzrok je pač v tem, da zaposluje moderna gradbena industrija premalo žive delovne sile, ker opravljajo skoraj vse delo stroji.

KRMIN

Italijanska socialno-demokratska stranka je pri nas razglasila, da je minister za javna dela Romita odobrila izplačilo 10 milijonov lir za gradnjo novih stanovanjskih hiš v krminski občini. Poleg tega bo Krmin deležen še dela vsote 120 milijonov, ki jih je ministrstvo nakazalo za zidanje stanovanjskih hiš na Goriškem.

OBVEZNO CEPLJENJE

Občinski zdravstveni urad poziva starše, naj cepijo proti kozam in davici otroke, ki so se rodili v prvi polovici leta 1953. Otroci, rojeni v drugi polovici 1946. leta in že cepljeni proti kozam, morajo cepljenje obnoviti. Cepljenje je brezplačno in se priporoča vsem otrokom, ki sploh še niso bili cepljeni.

PRAZNIK GROZDJA

Preteklo nedeljo je bilo pri nas veselo. Imeli smo običajni praznik grozja. Posebno smo se zabavali, ko smo gledali lepe vozove, okrašene z raznimi slikami o trgatvi. Tudi govor krminskega župana g. Guerre nam je ugajal. Pravilna je njegova trditev, da je današnji praznik »praznovanje ljudstva, ki ne pozna utvar velikomestnega vrvenja in doživlja najlepšo poezijo kmečkega življenja«.

Saj je neizpodbitna resnica, da so velika mesta »kloake«, ki rušijo zdravo in veselo npravstveno življenje narodov. Saj vidimo, kako danes pretresa vso Italijo tragični primer Vilme Montesi.

CENE MESA V GORICI

Že meseca maja je cena mesa porasla za 40 lir; 21. avgusta pa se je ponovno dvignila za 50 lir pri kg.

Današnje cene mesa so naslednje: govedina prve vrste 720 lir, druge 580, tretje 420 in govedina brez kosti 960 lir kg.

Kilogram teletine prve vrste 880, druge 780, tretje 640, teletina brez kosti 1280, telečji zrezki 1340 lir kg; perutnina 960, vami pi 250, možgani 800, srce in ledvice 600, jetra 700 lir kg.

Trgovci z živino so zastopnikom italijanskih listov izrazili prepričanje, da bodo Goričani jedli vedno dražje meso, dokler ne bodo smeli uvažati več živine iz Jugoslavije. To je zopet dokaz, kako ima prav Baresi, ki je v svojih člankih poudaril, da je treba obnoviti živahne gospodarske in trgovske stike z Jugoslavijo, zlasti s kraji, ki so bili prej pod Italijo. To pa je mogoče doseči le, če se bistveno spremeni kulturna in gospodarska politika italijanske republike do Slovencev na Goriškem, Tržaškem in zlasti še v Beneški Sloveniji. Bojimo se pa, da so italijanski politični krogi z dosedanjim ravnanjem s Slovenci že zamudili ugodno priliko.

Italijanski nacionalizem je zaradi nekrščanske politike vladne stranke morda že neozdravljivo okužil javno mnenje.

IZ PODGORE

V nedeljo, 19. septembra, je obiskal našo župnijo nadškof msgr. Ambrosi. Nadškofa sta spremljala gg. kancler in nadškofijski tajnik. V slovesnem sprevodu je stopil v cerkev, nakar se je takoj začela sv. maša, pri kateri je g. nadškof tudi pridigal. Po maši so duhovniki in verniki opravili cerkveni obred za pokojne župljane.

Ob svoji vizitaciji je nadškof podelil tudi zakrament sv. birne lepemu številu otrok.

Preden je nadškof zapustil Podgoro, se je udeležil še zborovanja katoliške akcije.

PEVMA

Preteklo sredo je v bolnici sv. Justa umrla 47-letna gospa Olga Komel, žena goriškega trgovca in industrijalca Gabrijela Komela. V grob jo je spravila huda bolezen, ki jo je mučila že več časa.

Pokopali so jo pretekli petek. Pogreba se je udeležilo mnogo prijateljev in znancev Komelove družine, zlasti so se izkazale z obilno udeležbo slovenske žene.

Pokojnici naj da ljubi Bog večni mir v domači zemlji, sorodnikom pa izrekamo iskreno sožalje!

IZ ŠTEVERJANA

Sonce nas je zopet močno razveselilo in zbudilo v nas upanje, da bo letošnja trgatva še kar dobra. Nujno potreben je bil dež in zemlja je po njem zdravo zadihala, sedaj je pa potrebna sonca, ki je smehljaše zasijalo. Naše vinske gorice so zavriskale v smehu in veselju. Če bi še oblastva kazala vsaj malo srca za naše ljudske potrebe, posebno še za najnujnejšo, to je za naš vodovod, bi naša pljuča še bolj zadihala.

Imamo še druge skrbi, a zaenkrat naj bo dovolj našega ternanja.

MARIJANSKI KONGRES V ŠTANDREŽU

Po predhodnem praznovanju Marijinega leta po vseh duhovnijah od 1. do 3. okt., ki naj bi veljalo predvsem notranji, duhovni obnovi vernikov, bo zaključek marijanskih slovesnosti za Slovence goriške nadškofije v nedeljo, dne 3. oktobra 1954 ob treh popoldne v Štandrežu s slovesno procesijo, s ponovnim posvečenjem Srcu Marijinemu in zahvalno pesmijo.

Ob 5. uri popoldne bo istotam akademija na prostem. Na dnevnem redu so kratek nagovor, pesmi, recitacija, slika in prizor.

Slovenci veljamo za Marijin narod. Pokazimo, da je to res s tem, da se tega slavlja vsi udeležimo!

KAJ TAKEGA SE LE REDKO ZGODI

Nekega dne v septembru je paznik goriških zaporov odprl celico, v kateri dela zaradi raznih tatvin pokoro Pasquale Negrella. Tedaj se je ta iznenada zakadil po hodniku in začel razsajati in razbijati stekla na oknih. Pri tem je napravil za 10.000 lir škodo. Sodnik dr. Fabiancich mu je zaradi tega prisolil še 5 mesecev zapora. Obsojenec se je skušal zagovarjati, češ da je hotel s svojim originalnim nastopom doseči le to, da ga pošljejo iz goriških zaporov kam drugam.

IZ JAMELJ

Veliko upanje, da se bodo naši otroci učili v lepi in zdravi novi šoli, je šlo po vodi. Šola je bila obljubljena in zanjo je država že odobrila potrebni znesek. Ljudje se sprašujejo, zakaj odgovorna oblastva tako malomarno izvršujejo svoje sklepe, čeprav smo jih po tisku opozarjali, da bodo počitnice kmalu minile.

Ker se bojimo, da bodo šolski otroci še naprej zmrzovali v neprimerni zasebni hiši kot doslej, pozivamo odgovorna oblastva, da pravočasno poskrbijo vsaj za peči. Pridobite si zaklonjenost slovenskega kmeta, obrtnika in delavca, kakor piše poslanec Baresi v svojih člankih v Giornale di Trieste in Gazzettinu, toda z dejanji. Poslancu Baresiju smo hvaležni za priznanje, saj so se slovenski ljudski interesi doslej popolnoma zanemarjali in prezirali.

DROBNE VESTI

KMETOVALCEM IZ GORISKE

Ministrstvo je odobrilo 50 milijonov lir podpore kmetovalcem na Goriškem. Deležni je bodo tisti, ki bodo izboljšali priprave za namakanje zemljišč, zgradili ali popravili gospodarska poslopja, prekopali zemljišče, preuredili pašnike ali kako drugače prispevali k izboljšanju kmetije.

Prošnje je treba vložiti čimprej na naslov: »Al Ministero dell'Agricoltura e delle foreste — Direzione generale dei miglioramenti fondiari, tramite Ispettorato Compartimentale di Venezia«.

Prošnji naj prizadeti priložijo vse potrebne dokumente (n. pr. potrdilo občine, načrte itd.) ter jih izroče kmetijskemu nadzorništvu v Gorici.

Podrobnejša navodila lahko dobite pri kmetijskem uradu in na županstvih.

OPOZORILO VOJNIM SIROTAM

Znano je, da dobivajo šolsko podporo sirote, ki obiskujejo srednje šole. Prošnje morajo sirote oziroma njihovi oskrbniki vložiti najpozneje do 2. oktobra na Comitato Provinciale scolastico v Gorici. Torej pohitite!

SLAVNOSTNA ZNAMKA

Za šestdesetletnico italijanskega planinskega kluba bo od 6. t. m. do 31. decembra 1954 v prometu nova slavnostna znamka. Po 31. decembru jo boš lahko zamenjal na poštah vseh do 30. junija 1956.

Beneška Slovenija

IZ ČEDADA

Zvedeli smo, da je dobro znani kader mastno plačanih »patriotov« spet eno skuhal. V vneti skrbi, da na vse »poštene« načine drži na dnevnem redu izmišljene nevarnosti za Italijo v Beneški Sloveniji, je izdal novo »slepo« in dolgo okrožnico. Okrožnica je prešinjena s sovraštvom proti slovenskemu jeziku v cerkvi, proti slovenskim duhovnikom in zlasti še proti pokojnemu msgr. Ivanu Trinku.

Pisanje so nepotrebnemu varuhi italijanstva odposlali na previden način uglednejšim furlanskim duhovnikom, raznim predstojnikom, nekaterim poslancem in višjim oblastvom v Rimu ter Vatikanu.

Namen hujskajoče okrožnice je, dokazati oblastvom in vplivnejšim osebam, da je pokojni Trinko že od mladih let pisal in deloval v protitalijanskem duhu in v tem duhu vzgajal tudi duhovščino. Trinkov pogreb na Trémunu je bil izraz Trinkovega delovanja.

Iz okrožnice odseva vsa podlost, moralna in kulturna, pa tudi literarna revščina preč. gospodov, ki so v službi debelega čedadskega kapitana.

Dokler ne bodo oblastva odprla oči in spoznala podlih namenov teh pijavk, ki ustvarjajo z letaki in okrožnicami namišljene nevarnosti ter držijo vse kroge v razburjivi napetosti, bodo ti nadaljevali svoje razkošno življenje v škodo države in ljudstva. O tej okrožnici bomo še pisali. Danes naj povemo le še to: pisanje bo končno škodovalo le onim, ki se za njim skrivajo in se boje sonca.

ŠEMPETER SLOVENOV

Vso našo dolino je vznemirila vest, da sta dva videmska mladeniča v globokih vodah Nadiže našla človeško truplo, do vratu zasuto s peskom. Za to grozno novico so zvedeli orožniki, policija, časopisi in radio. Na kraj sam so začeli prihajati mnogi radovedneži. Za stvar se je zavzela tudi čedadska sodnija.

Prihajali so potapljači ter poskušali do mrliča. To je trajalo teden dni, dokler nista 17. septembra prišla iz Milana dva specializirana potapljača-gasilca. Po večkratnem potapljanju sta ugotovila, da na dnu ni nikjer človeške glave, pač pa da leži v pesku okrogel kamen, ki ima obliko lobanje. Z ugotovitvijo ni bil zadovoljen čedadski sodnik in potapljača sta morala izvleči kamen iz vode. Številna množica je tedaj bruhnila v smeh na račun videmskih ribičev.

IZ TIPANE

Dvajsetletna Anica De Bellis (Debelec) je šla pred meseci služiti v Varese v Lombardiji. V nedeljo, 19. septembra, se je sestala z nekim Alojzijem Violo, doma v bližini Cremona. Dekle je fanta spoznalo, ko je bil finančni stražnik v Tipani. Prišlo je do hudega prepira, tako da je mladenič nenadoma potegnil iz žepa samokres ter petkrat ustrelil na dekle, ki se je mrtvo zgrudilo na tla. Vročekrvnež je potem ustrelil še sebe.

Strasna novica je pretresla vso vas, ki je Anico poznala za pošteno in pridno mladenko.

Spomini iz starega Trsta

Za cesarskega guvernerja so poslali sposobnega grofa Nikolaja Hamiltona. Ta je zelo skrbel za trgovino in za dobre zveze z bližnjim vzhodom (Egipt, Sirija, Palestina). Neki napis iz leta 1751 na stari mestni hiši je pravil, da se je pogozdil Farneto; zrak je postal čistejši, ker so zasuli soline blizu mesta; mesto se je širilo proti morju, ko so na ozemlju Svetih mučenikov (t. j. južno od ulice San Lazzaro in ss. Martiri) nasuli skale v morje; iz gorskih vrelecev na Starem bregu (Monte Spaccato) so napeljali svežo pitno vodo.

Najbolj živahna je bila trgovina z Levantom. L. 1767 je šlo skozi pristanišče 21.500 ton blaga v vrednosti 10 milijonov goldinarjev. Ladij je pristalo in odplulo v tistem letu preko 4000. Poseben cesaričin ukaz je predpisoval, da se ne sme blago iz avstrijskih dežel več izvažati preko Hamburga, ampak le skozi Trst. Najbolj so se temu odloku upirali Čehi, ker so imeli po reki Labi krajšo pot na sever. Pa ni nič pomagalo!

Za razvoj kupčije je dosti pomenila borza, ki so jo ustanovili l. 1755. Prve prostore je imela v starem gledališču. Strogi predpisi so uravnavali njeno poslovanje. Borza se je odprla na udarec zvona s stolpa »dell'orologio« ob desetih. Tedaj so se usuli na borzo trgovci. Smeli so pa prihajati osebno res samo lastniki trgovskih hiš. Zenske in nižje ljudstvo ni smelo prisostvovati borznim pogajanjem.

Dobrih deset let pozneje (1766) so začele poslovati v Trstu tudi prve zavarovalne družbe, ki so še danes ena glavnih in značilnih pridobitvenih panog mesta.

Obenem so začeli graditi še nove tovarne. Na lesnem trgu (danes Goldoni) je nastala prva usnjarna Juda Luzzatta. Neki Valle je že l. 1753 začel na debelo z izdelavo igralnih kart; to je tudi industrija, ki je še danes značilna za Trst. Znani so bili tudi tržaški vrvarski izdelki.

Hoteli so tudi svilarne povzdigniti. Zato je

izšel ukaz, da se morajo povsod saditi murve.

Da bi ladjedelnicam ne zmanjkalo potrebnih les, so prepovedali izvoz hrastovih debel in je bilo dovoljeno uvažati les brez carine. Že do l. 1770 je bilo v mestu 13 večjih tovarn.

TRŽAŠKE TISKARNE

Nekaj novega so bile za Trst tudi tiskarne, ki so jih začeli pod Marijo Terezijo odpirati. Prvo je ustanovil l. 1755 neki Trattner z Dunaja. Tiskal je zlasti papirje, potrebne za velike trgovske družbe. Državno tiskarno je ustanovil l. 1765 Winkowitz. Ta je tudi tiskal v nemškem jeziku poseben trgovski oglasnik z naslovom »Triester Kaufmann's Almanach« (Tržaški trgovski almanah). Nekaj let kasneje je prišel iz Gorice v Trst tiskar Coletti. On je ustanovil in izdal list »Osservatore Triestino«, ki je izhajal več let. Velike važnosti za zveze z vzhodom je bila tiskarna, ki so jo uredili l. 1775 Armeni. Tu so tiskali knjige v orientalskih jezikih. Take še ni bilo v Evropi.

Casopis posebne vrste je bil »Giornale medico e letterario di Trieste« (Zdravniški in literarni list Trsta). Ta je imel čudno mešanico vsebine in je kmalu zaspal. Je pač takrat v Tržačanu utripala bolj trgovska žilica kot pa znanstvena ali književna.

Kakor vsi vladarji, ki so v resnici kaj naredili za Trst ali pa so si samo domišljali, je tudi Marija Terezija hotela obiskati mesto. Mestni odbor je že delal velike priprave. Zgradili so razkošno ladjo »Bucintoro«, kot so jo imeli beneški doži za slovesne vožnje po Velikem kanalu. Postavili so pod gradom novo gledališče. Razdelili so si tudi stroške. Trgovci naj bi plačali zunanje priprave v mestu, Grki razsvetljavo, izvozniki pa cesarsko pojedino. Ko je bilo vse že lepo pripravljeno, je prišla z Dunaja pošta, da nima cesarica časa za obisk. Tako so bili mestu prihranjeni težki tisočaki.

O DOBRIH IN SLEPARSKIH OSKRBNIKIH

V prestolnico so seveda kar naprej dobivali pisma in poročila, kako da je v Trstu vse lepo in v cvetju. Pisali so jih seveda cesarski guvernerji sami. Niso pa omenjali ničesar, kar bi jim prineslo zameri.

Posebno dva sta bila mojstra: grof Hamilton in grof Zinzendorf. Pravil sem že, kako je prvi res napredno skrbel za Trst. Njemu se ima mesto zahvaliti, da je bogatelo. Drugi se je pa močno zavzel, da je mesto dobilo dobre zveze z zaledjem. Ta je začel l. 1780 graditi cesto čez Opčine. Cesarju je stalno pošiljal predloge za izboljšanje trgovine. Oba sta bila tipična prosvetljena služabnika državnega absolutizma. Skrbela sta za blagostanje državljanov, pa tudi za rejo državne kase in — svojega žepa. Naj se spomnimo samo na »kruhov punt«.

Že v prejšnjih časih je v mestu pazila posebna komisija na žitna skladišča — »fondacija« — da se cene ne zvišajo in kruh ne podraži, kar je navadno prvi vzrok ljudskih prekuacij. Guverner Hamilton je tudi pazil na cene, a na svoj način. Mislil si je: cene se bodo znižale, moj žep pa napolnil. Podpisal je (1757) z bogatim trgovcem Pirono pogodbo, po kateri ima za deset let samo ta pravico prodajati v Trstu kruh. »Pek« Pirona cen spočetka ni navijal, pač pa je vsipal slabo moko v vintlo. In tako sta služila na »pošten« način guverner in pek. Ljudje pa so se naveličali krušne diktature in so posebno v okolici začeli kupovati kruh od domačink ali »pankogol«. Menda so prav v tej dobi prišle posebno v Skednju v navado velike krušne peči. Bige in kruh domačih »kruharic« je bil cenejši in tečnejši kot Pironov. Kupčija je začela iti slabo. Zdaj prepove Hamilton kupovati kruh drugje razen pri svojem trgovskem pobratimu.

KRUŠNA REVOLUCIJA

To je bil vzrok za »krušno revolucijo«. Dve leti je trajala. Mestna straža je lovila kruharice z jerbasi in jih metala na tla. Ljudje pa so pretepali Pironove vajence in pomočnike, če so jih dobili na samem, in raje jedli polento kot pekove »kifelce«.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Razgovor z mladim slovenskim znanstvenikom

Tre dni se je mudil v Trstu mladi slovenski znanstvenik dr. Jurko Glaser, tržaški rojak. Dr. Jurko Glaser je predavatelj na zagrebški Prirodoslovno-matematični fakulteti in član novega zagrebškega inštituta za fiziko »Rudijer Boškovič«. Že štiri leta predava na univerzi elektrodinamiko ter kvantno mehaniko in atomsko fiziko. Področje njegovega znanstvenega raziskovanja so visoke energije, teorija elementarnih drobcev, ki jih je veliko več, kot se je pred nekaj leti mislilo. Poleg elektronov, protonov in neutronov, ki so najmanjši sestavni delci naše zemeljske materije, pade na našo zemljo neprestano iz vsega sveta cel dež neverjetno hitrih drobcev. Temu dežju se strokovno pravi »kozmični žarki«. Med temi drobci, ki nosijo skupno ime »mezoniki«, se vsako leto odkrije še kakšno neznano »žival«. Nekateri mezone je danes že mogoče dobiti v laboratoriju s pomočjo tako zvanih akceleratorjev visoke energije, ki so jih zgradili v Ameriki in jih gradijo tudi že v Evropi. Energije, ki jih imajo mezoniki, daleč presegajo energije, ki jih dobijo drobci pri eksploziji atomske bombe. Ena izmed najvažnejših in najtežjih nalog teoretične fizike je, da pojasni pojav elementarnih drobcev: koliko različnih vrst jih sploh je, zakaj imajo ravno take in take lastnosti itd.

Dr. J. Glaser je o svojih raziskavanjih napisal že nekoliko člankov v domačih in inozemskih znanstvenih revijah. Letos pa bo v Zagrebu izšla njegova knjiga o kvantni elektrodinamiki. Knjiga vsebuje pregled napredka teorije o elektronih v zadnjih 4 letih in njegova lastna raziskavanja s tega področja.

Ker nam je znano, da ga je zagrebška univerza že večkrat poslala na študijska potovanja v inozemstvo, in je tam marsikaj videl, mislimo, da bo razgovor z njim gotovo zanimiv. Zastavili smo mu nekoliko vprašanj, na katera nam je rad odgovoril.

Pred dvema letoma ste bili v Goettingenu v Nemčiji na Institutu za atomsko fiziko. Ali nam lahko poveste kaj o njem?

Max Planck je danes najpomembnejši zavod Zapadne Nemčije za teoretično raziskovanje v atomski fiziki. Steje okoli 40 sodelavcev-fizikov, ki se pečajo s teorijo atomskih jeder, kozmičnih žarkov in elementarnih drobcev. Zavod vodi prof. Werner Heisenberg.

Je prof. Heisenberg velik znanstvenik?

Vsekakor, saj je eden izmed ustanoviteljev moderne vede o atomih. Že v svojem 24. letu si je z globokimi odkritji o »zakorinitosti«, ki veljajo v svetu najdrobnejših sestavnih delov materije, priboril Nobelovo nagrado. Ti zakoni, ki se matematično neizšolanemu človeku zde, da so v nasprotju s fizikalnimi zakoni našega vsakdanjega sveta, so ključ, s katerim si človeštvo danes odpira zaklad neslučenega bogastva atomske energije. Prof. Heisenberg, ki ima komaj 52 let, spada z Einsteinom in danskim prof. Nielsom Bohrom med največje živeče fizike.

Ali bi nam hoteli povedati še nekaj o njegovem zasebnem življenju?

To je zelo prisrčen in skromen človek. Ne kaže, da se zaveda svoje veličine in slave. Če le more, se umakne v krog svoje družine in je ves nesrečen, ko ga neprenehoma razen lastnih sodelavcev obletujejo fiziki celega sveta in roji časnika. Poleg fizike se ukvarja tudi z glasbo. Podobno kot Einstein je muzikalno nadpovprečno nadarjen. Nekajkrat je kot pianist tudi javno nastopil.

Ima mnogo otrok?

Da, cel kup: kar sedem! In vsi so navdušeni za glasbo. Doma imajo odlični družinski orkester.

Ali deluje na Institutu Max Planck še kak drugi večji znanstvenik?

Tam je še prof. Otto Hahn, ki je bil tudi že odlikovan z Nobelovo nagrado. Leta 1938 je odkril skupno s fizikom Strassmanom razkrajanje urana. To odkritje je nekaj let pozneje privedlo do prve atomske bombe in do atomske peči.

Kaj pa sodelavci?

Ti so večinoma zelo mladi ljudje, stari manj ko 30 let. To so veseli fantje, ki se z navdušenjem poglabljajo v zakone narave, a se znajo tudi zabavati. Igrajo namizni tenis, če treba se tudi stepejo za dekleta (tudi ženski spol je zastopan na Institutu) in ob sobotah gredo prav radi v gostilno.

Poleg domačih ima zavod vedno tudi kakih 10–15 sodelavcev gostov iz vseh dežel sveta, saj je tesno sodelovanje in izmenjava misli med narodi predpogoj za napredek v znanosti.

VZGOJNI KOTIČEK

Higiena v družini

Gospa Klara je slaba gospodinja. Za vse mogoče stvari na svetu se briga, le za gospodinjstvo se ne zmeni. Saj pa tudi nima časa. Kdo bi potem hodil na obiske in obrekoval ljudi, če ne gospa Klara!

Joj, kak nered je v njenem stanovanju! Spalnica je neprezračena, posteljno perilo umazano, parketni pod poln črnih madežev, omare so prašne in zamašene, po kotih pa je polno pajčevin. Prav tak nered je tudi v kuhinji, ki je zrcalo vsake gospodinje. Kuhinjska oprava, ki je bila nekdaj bela, je postala sedaj sivočrna. Posoda je po predalih kar nametana, po vilicah, nožih in žlicah pa se plazi zeleni volk. Pa to še ni vse. Na umivalniku je polno umazane posode, krožnikov in pribora. Gospa Klara namreč ne pomije posode vsak dan, ampak le od časa do časa, morda vsak teden enkrat. O kamenitih tleh pa sploh ne govorimo, drugače bi gospa Klara res mislila, da jo obrekujemo.

Ali je potem čudno, če se z možem, ki ljubi red in snago, večkrat sporečeta? Vsa sreča, da pri hiši ni majhnih otrok. Kako bi se ti revčki razvijali ob takem neredu in taki umazaniji! Gospa Klara namreč nima pojma o higieni.

In vendar je higiena v družini neobhodno potrebna, kajti od nje zavisi zdravje naših otrok. Prvo, kar moramo nuditi svojim otrokom, je možnost zdravega razvoja. Če živi otrok v nesnagi, prav gotovo ne bo mogel uspevati in se pravilno umsko in telesno razvijati. Ni potrebno, da bi za to morali imeti veliko in razkošno stanovanje, ampak zadostujejo najosnovnejša zdravstvena pravila, predvsem pa čistoča in red.

Da, čistoča in red. Še tako skromna stanovanja so lahko čista in lepo urejena, če se vsi njihovi prebivalci trudijo za to. Največ pa je odvisno od gospodinje. Dobra gospodinja ne bo trpela nereda in nesnage, marveč bo vedno družini najlepši zgled, kako se moramo boriti zoper malomarnost in razne škodljive razvade.

Pričeti pa moramo pri otrocih. Otrok mora že zgodaj spravljati svoje stvari v red, kmalu se mora naučiti čistiti obleko in obuhte in paziti na čistost telesa in obleke.

Otroci, ki so venomer zanemarjeni in umazani, se le težko dokopljejo do tega, da bi imeli tudi sami smisel in čut za urejenost in čistočo. Taki otroci obolijo prej ali slej in ostanejo vse življenje slabiči, bolehuji, sebi in drugim v breme in nadlogo.

Pazimo torej na higieno v družini in ne posnemajmo gospe Klare.

IZ ZADNJE KNJIGE MSGR. UKMARJA

Zdi se nam potrebno zopet navesti nekaj odlomkov iz globoke knjige msgr. dr. Ukmarja:

»Pa tudi med ljudmi istega, recimo krščanskega, svetovnega nazora, se pojavlja večkrat nesoglasje v posameznih zgolj političnih vprašanjih.

... V teh rečeh je nesoglasje tudi med katoliškimi politikami možno, v marsičem upravičeno in lahko celo koristno, da se tako čuva prostost in se politična vprašanja v stvarnem obravnavanju zjasnijo in se vsestransko utemelji prava rešitev. Če torej vem, da je ta politik sicer dober katolik in Cerkev poslušen, mu ne smem šteti v zlo, da je v zgolj političnih vprašanjih drugačnega mnenja, saj je to njegova pravica, kakor smem tudi jaz misliti po svoje. Se hujšo krivico bi mu pa storil, če bi ga radi drugačnega političnega mišljenja osumil krive vere (podčrt. ured.) ali razkola in nepokorščine do Cerkev. Ne smem kar tako reči, da nisi več dober katoliški kristjan, če ne glasuješ s to določeno stranko, ker je v zgolj političnih zadevah dovoljeno tudi pošteno nesoglasje. Nobena politična stranka, pa naj bo še tako krščanska, se ne sme isto- vetiti s katoliško Cerkvijo, pa tudi Cerkev se ne sme istovetiti z nobeno politično stranko (podčrt. ured.); sicer nastane gorje.

To nesoglasje med krščanskimi politikami pa ni največje zlo. Vedno so bile in bodo razne stranke tudi med možni istega svetovnega nazora.

Hudo pa je in zelo hudo, če ni med strankami obče človeškega spoštovanja, če prevlada nezmer- no prerekanje, če se preide v grdo sramotenje in zbadanje vodilnih mož na oni drugi strani (podčrt. ured.). In tem hujše, če manjka parlamentarni bonton (lepo vedenje) celo med političnimi možmi istega krščanskega svetovnega gledanja. Cemu vse to? Saj bi zadostovalo, če bi vsakdo s stvarni- mi razlogi pojasnil in utemeljil svoje stališče ter prav tako stvarno pokazal zgrešenost nasprotnega naziranja...

Mi katoliki moramo izkazati drugače usmerjenim političnim strankam, posebno če stoje na krš- čanskem temelju, pravo krščansko ljubezen ter jim pokazati, da smo dostojni in zreli za vsako stvarno debato. Ni res, da je na drugi strani vse slabo, vse zgrešeno, nekaj je tudi dobrega; ni res, da je vse hudobija, marsikaj je tudi slabost in zmota. Ni res, da je krivoverec vsak, ki se jim približa, ki z njimi razpravlja ali se včasih udeleži katere njihove prireditve. Če ni nevarnosti ne za lastno ne za tuje pohujšanje in če ima človek čist namen, mu ne smemo zameriti. Po večini so na oni strani slabotni kristjani, ki so v veri opešali in zašli v razne zmote, morda delno po naši krivdi. Takih je danes povsod veliko. Teh ne smemo prezirati, še manj pa žaliti, ker po tej poti jih ne bomo rešili.

... Iz nestrpnosti in puritanstva nastajajo v strankah, tudi dobrih, razne stranci. Včasih jih je res preveč in se pametnim ljudem nemalo za- merijo. Nekaj več umevanja in potrpljenja pa bi se z združenimi močmi več doseglo. Pa tudi več po- nižnosti treba. Žal gre političnim voditeljem včas- več za prve stolčke kot za vse drugo in marsikate- ri si misli: *rajiš sem v svoji strančici prvi nego v stranki drugi* (podčrt. ured.). In tako se brez po- trebe cepijo dragocene sile, ki bi skupno lahko ve- liko storile za božje kraljestvo na zemlji...«

KULTURNE VESTI

Pred časom je izšla v Ljubljani ponatisnjena v posebni knjižici razprava o Francetu Prešernu, ki jo je nedavno objavil v ljubljanskem Novem svetu slovenski kritik Josip Vidmar. V njej je podal po- dobo našega največjega pesnika.

Isti Josip Vidmar objavlja v reviji »Knjiga 54« svoje spomine na srečanje z velikim nemškim pi- sateljem Thomasom Mannom, katerega je napro- sil, da bi s svojo avtoriteto podprl izdajo Cankar- ja v nemščini. Kljub Mannovemu posredovanju se pa ta načrt ni mogel izvesti.

Med vsemi jugoslovanskimi pisatelji je doslej do- bil največji honorar Miroslav Krleža, ki izdaja se- daj svoja dela v obsežnih zbirkah.

„Kar je res in kar je pravično, to mora odsevati iz človeških besedi in dejanj, četudi je ves svet proti temu!“

(Janez Evangelist Krek)

GOSPODARSTVO

BOŠ DODAL MOŠTU METABISULFITA?

Prav gotovo so bila vina najboljša takrat, ko niso trt niti žveplali niti škropili in ko niso žveplali tudi mošta ali vina ter jima niso dodajali metabisulfita in drugih kemičnih spojin.

Vino je bilo boljše tudi, ko so grozdje še mastili z nogami. Zmečkali so namreč samo dozorele in zdrave jagode. Danes pa zmelje grozdni mlin tudi zelene jagode in grozdovino celo zmrevari.

V naših časih bi proglasili za norca onega, ki bi zahteval, naj uničijo grozdne mline in repkalnike, ker je mastenje z nogami nesodobno. Uporaba žvepla in žveplovih spojin je v naši dobi celo nujno potrebna. Uporabljati jih moramo, dokler nimamo drugih nadomestil in ker se moramo boriti z novimi boleznimi, bodisi v vinogradništvu, bodisi v kletarstvu.

ZAKAJ ŽVEPLAMO MOŠTE

Žveplo omami ali celo pomori glivice ter onemogoča njih delovanje. Zato je nujno potrebno, da žveplamo mošte iz gnilega grozdja, saj je gnilo zaradi delovanja gnilobnih glivic.

Žveplo zadržuje s svojim vplivom na glivice kipeње. Že zadnjič smo rekli, da dobimo najboljše vino, če je kipeње pri čim nižji toploti, ki naj ne presega 25° C v sodu. Mošt iz sladkega in zdravega grozdja pa začne kmalu kipeť. Če je toplota v kleti visoka, more toplota v sodu prekoračiti mejo 25° C in tedaj nastane nevarnost za kvarno kipeње (manitno!). Zato moramo v primeru visoke toplote v kleti žveplati tudi mošte iz najbolj zdravega grozdja. S tem bomo kipeње nekoliko zadržali. Kipeње mošta po-

vzročajo kipełne glivice-kvasnice. V vsakem kipečnem moštu jih je mnogo vrst; našteje-mo jih lahko nad 50. Nekatere vrste so odlične za tvorbo dobrega vina, druge pa škodljive. K sreči delujejo kvarne glivice samo v moštu, kjer je še malo alkohola. Njihov vpliv ponehuje, čim bolj se mošt spreminja v vino. Ako je v moštu že 7—8% alkohola, delujejo kvasnice pretežno žlahtnih vrst. Pri 10 ali več odstotkih alkohola delujejo le še posamezne vrste glivic. Delovanje vseh naravnih kipełnih glivic preneha, če ima vino 16% alkohola in če vsebuje še nerazkrojen sladkor.

V zadnjem času so umetno vzgojili neke vrste glivic, ki delujejo tudi v vinu z 18% alkohola. Takih naravnih vin pri nas ni, ker niso znani primeri, da bi v naših krajih grozdje doseglo 30% sladkorja.

ZVEPLO ALI METABISULFIT

Mošte žveplamo z gorilnim žveplom, z metabisulfitom (kalijevim in natrijevim), s čisto žvepleno kislino in z žveplenimi kemičnimi sestavinami (trefosolit, amonijev solfofosfat itd.), v katerih je poleg žveplene kisline tudi nekaj fosfata.

Katero izmed teh je najboljšje? Najstarejše je gorilno žveplo na azbestnih trakcih, na azbestnih kolescih in v drugih oblikah. Zelo primerno je za žveplanje praznih sodov, toda za polne sode ni primerno. Za mošte oziroma že za grozdje so najbolj primerne sestavine kot trefosolit in amonijev solfofosfat.

Predvsem lahko točno določimo količino: za gnilo grozdje več, za zdravo manj. Lastnost teh sestavin je, da omamijo kvarne glivice (seveda tudi nekatere koristne, kakor smo že povedali) in da krepijo v nadaljnjem

razvoju ostale koristne glivice. Zato je kipeње bolj enakomerno.

Lahko uporabljamo tudi metabisulfit in čisto žvepleno kislino, toda nista tako priporočljiva, ker ne vsebujeta fosfatov, ki so hrana za glivice.

VRTNAR V OKTOBRU

Setev povrtnin gre h koncu. Ta mesec sejemo še špinačo in motovilec in morda tudi solatice ter radič. Mesečne redkvice sejemo pa samo v zavetne lege.

Oktober sadimo česen in afrisko čebulo.

Presajamo: zimsko solato v razdalji 30 cm, zgodnji kapus ali vrzotine v razdalji 40 do 50 cm. Presadimo lahko še brokole in tudi cikorijo (Catalogna).

Sedaj moramo urediti jagodnjak. Rastlinice odtržemo od matičnih grmičev in vsadiš na površino 1 kv. metra po 4 rastlinice debeloplodnih ali po 12 rastlinice drobnoplo-dnih jagod.

CVETLIČAR V OKTOBRU

Lepotično trato pokosi in izpopolni prazna mesta.

Sedaj lahko pripraviš potaknjence pušpa-aa in jih vsadiš v rahlo zemljo v zavetju.

Lahko začnemo saditi lepotična drevesa in grmičevje. To delo moremo nadaljevati vsa zimo.

Zadnjikrat poskropimo krizanteme z raztopino modre galice in apna ter odstranimo vse postransko popje in poganjke.

V cvetlične lonce ali na prosto sadimo čebulice hijacint, tulipanov, narcis, anemon, ranunkol. V loncih ne uporabljaj stare zemlje, četudi bi ji primešal gnojil. Rabi samo sveži kompost, premešan s peskom. Če imaš stare lonce, jih dobro operi in razkuži z vrelo vodo. Nove lonce moraš pred uporabo držati vsaj kakih 5 dni v vodi, katero nekajkrat premenjaš.

Lonce z vsajenimi hijacintami vložijo v zaboj in jih pokrij s 15 ali z 20 cm debelo plastjo zemlje ali peska. Po približno 6 tednih vzemi lonce iz zaboja in jih postavi v toplejši prostor, toda drži jih še vsaj dva tedna v temi.

Oktober vzemi iz zemlje čebulice odevet-
lih cvetic, predvsem gladiol. Nekoliko jih osuši v senci, potem pa shrani v pesku ali v šoti.

PRAŠČJEREJA NA SVETU

Statistika pravi, da redijo danes na vsem svetu okoli 300 milijonov praščev, in sicer: v Evropi 78 milijonov, v Severni Ameriki 66, ZSSR 30, Aziji 81, Južni Ameriki 40, Afriki 4 in Oceaniji 2 milijona.

V primeri s predvojno dobo je število praščev naraslo za približno 4%, v ZSSR in Aziji pa je nekoliko padlo. V Evropi imamo danes več praščev na Danskem, v Irski, Angliji in Italiji.

CHURCHILLOVE JAGODE

Hudo so zamerili italijanskemu predsedniku Einaudiju, ko je postavil na trg svoje vino Nebbiolo s posestva Dogliani. Tudi šale so zbijali na ta račun. Na svojem posestvu v Chartwellu v Angliji pa goji Churchill posebne jagode, katere pokupi neka londonska restavracija in jih nato po visoki ceni nudi gostom. Tu ni nobenega zgražanja, ker na jedilnem listu ni zapisano »Churchillove jagode«, pač pa natakarku gostu zašušlja imenitno ime v uho. Vidimo torej, da se tudi veliki politiki zanimajo za kmetijstvo.

Sportni bregled

NOGOMET

Pretekla nedelja je bila na domačih in tujih igriščih polna dramatičnih dogodkov.

Domača enajstovrstna »Triestina« je pokazala zelo malo, ali bolje rečeno, prav nič. Če bodo nadaljevali s takim igranjem, je jasno, da je njeno mesto samo v B ligi. V tekmi ni bilo opaziti niti individualne niti skupne igre. Toliko je bilo govorjenja o novem W sistemu in še o marsičem drugem. Videli pa smo vse kaj drugega kot kakšen klasičen sistem; lahko bi rekli, da so igrali nov »De sistem«.

Nedeljska tekma je bila »alarm« za bližajočo se nevarnost. Izid tekme ni odraz resnične igre, temveč čisto navadna sreča. Nasprotnik »Pro Patria« bi prav lahko rezultat obrnil v svojo korist, če bi imel vsaj toliko sreče kot domačini. V tehniki, kondiciji, prodornosti in požrtvovalnosti pa so bili veliko boljše. Edini, ki je delno ugajal, je bil Ganser, ki zelo hitro napreduje in bo postal eden najboljših italijanskih krilcev. Vprašamo se, kaj bo, ko bodo prišli v Trst »velesile«? Najbrž bomo pričeli še strašnejšim tragedijam.

Milan pa žanje zmage in javnosti prikazuje res pravi nogomet, katerega oblikovalci so Nordhal, Schiaffino ter Ricagni. Na tujem igrišču so proti Sampdoriji nasuli kar 5 golov, od katerih pa je sodnik 2 razveljavil. V ostalem pa so nedeljski izidi realni, kar pričajo stotisoči »trinajstkarjevi«.

V mednarodnem nogometu pa sledeče: akcije evropskih nogometnih učiteljev padajo, obratno pa rastejo akcije učencev. Svetovni prvaki Nemci so v Bruslju z Belgijci izgubili z 2:0 in to opravičuje

našo trditev, da so Nemci dosegli to trofejo v Bernu prav po naključju. Enako so Ogrji v Moskvi dosegli komaj neodločen izid 1:1. Torej ruska nevarnost še v nogometu!

Jugoslavija je v svoji jesenski turneji zabeležila dve zmagi. Wales so odpravili s 3:1, reprezentanca Saara pa s 5:1. Posebno v drugi tekmi so pokazali v drugem polčasu pravo nogometno ekshibicijo. Botra lepim akcijam sta bila Vukas in Veselinović. Vratar Beara pa je postal pravi ljubljene mednarodne publike.

LAHKA ATLETIKA

V Sarajevu se je zaključilo mednarodno atletsko tekmovanje Jugoslavija : Norveška. Kot je bilo pričakovati, je Jugoslavija izgubila s 114:98. Omembni vredni rezultat je bila samo Strandlijev met kladiva. Zalučal ga je 61,58 m, kar je drugi letosnji svetovni rezultat. Zmaga Norvežanov je docela zaslužena. Pokazali so velik napredek od lanskega leta, obratno pa jugoslovanska lahka atletika ni nič napredovala. Za Slovence pa je nedeljski dogodek razveseljivo dejstvo. V državni reprezentanci je namreč nastopilo 7 slovenskih predstavnikov, kar je edini povojni primer. Imena Longer, Vipotnik, Hočevar, Kopitar, Gole in druga so porok novemu vzponu slovenske lahke atletike.

RAZNO

V soboto, 18. sept., je srednješolskoakademski športni klub priredil v društvenih prostorih v Ulici Machiavelli namizno-teniški turnir. Udeležili so se ga vsi vidnejši slovenski igralci. Akademiki so pokazali precej dobro tehniko. Za srednješolce pa lahko rečemo, da ne bomo ostali brez naraščaja. Igralci so se plasirali na naslednja mesta: 1. Berce 10 točk, 2. Volčič 8 točk, 3. Višnjevec 7 točk, 4. Skabar 4 točke, 5. Pavlica 3 točke, 6. Cesar 2 točki.

Želimo, da bi v bližnji bodočnosti zopet videli tako lepo uspel turnir.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 19

»Munango-Kivati« so ga imenovali, to je pomenilo »zli duh džungle«. Kralj je ukazal, naj nastavijo pred vasjo živeža in pušic, da ga potolažijo. Upali so tako, da jim ne bo več škodoval.

Lepega dne je Tarzan spet šel proti koči. Ko je prišel do zaliva, je zagledal čuden prizor. Velika ladja je plula na odprtem morju. Ob bregu pa je pristal čoln. Njemu enaki ljudje so se mudili okoli.

Splazil se je bliže in opazoval. Može so se glasno prerekali in mahali z rokami. Majhen potuhnjen mož je položil pravemu velikanu roko na ramo ter mu pokazal v notranjost džungle. Ko se je ta obrnil, ga je ustrelil v hrbet.

Pok strela, prvi, ki ga je Tarzan slišal, ga je napolnil z grozo. Kmalu nato so možje poskakali v čoln in odveslali proti veliki ladji. Tarzan se je vrnil h koči, a vse je bilo iz nje izropano.

Tarzan je videl knjige in orožje, vse razmetano; njegovi zakladi so bili oskrunjeni. Val gneva mu je planil v glavo. Ali so našli pločevinasto škatlo? A kaj je bilo to? Njegov sluh je ujel oddaljen nenavaden šum.

Skočil je k oknu in pogledal proti zalivu. Videl je, kako so z ladje spustili še en čoln. Kmalu nato je mnogo ljudi stopilo z ladje v čoln. Spet se je vračala truma ljudi v njegovo zatišje.

Videl je, da so spuščali svežnje in zaboje. Ko so odrinili, je Tarzan vzel kos papirja in s svinčnikom napisal nekaj vrstic. To pisanje je pripel na vrata. Pograbil je svojo škatlo ter zginil v gozd.

Petnajst mornarjev se je izkrcalo iz čolnov. S seboj so vodili pet ljudi: dva stara učenjaka, mladeniča, veliko zamorko in zalo dekle, kakih devetnajst let. Vsi so molče krenili h koči.

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

»Ali hoste vi pazili nanj, gospod doktor?« je vprašal Eltham. »Mi moramo paziti, da nam zločinec ne pobegne.« Lice mu je bilo divje odločno. Bil je ves drugačen ta plahi duhovnik: bil je spet »Župnik Dan«.

Posvetil sem se skrbi za psa. Eltham in drugi so pa odšli dol po več luči, da bi preiskali grmičevje. Ko sem izpiral grdo rano med buldogovimi uhlji, se mi je pridružila Miss Eltham. Zdi se mi, da je bolj zvok njenega glasu ko moja učenjaska nega obudil psa k življenju. Zakaj ko je stopila, je slabotno migljala z repom, trenutek kasneje pa se je že dvignil na noge, katerih ena mu je bila ranjena.

Ko sem ukrenil vse potrebno za prvo pomoč psu, sem ga prepustil skrbi in negi mlade gospodinje ter se pridružil ostalim, ki so se lotili iskanja. V grmičevje so se podali od štirih strani, a bilo je brez uspeha.

»Prav ničesar ni tu in nihče ni mogel zapustiti zemljišča,« je dejal grozjeni Eltham. Tako so stali na trati in zrli drug drugega.

Nayland Smith pa je jezno in zamišljeno mečkal svoj levi uhlj, kakor je bila njegova navada v trenutkih zadrege.

TRETJA ZRTEV

Ob prvem svitu smo Eltham, Smith in jaz pregledali električno napravo na vseh koncih. Bile so v najlepšem redu. Cedalje bolj nam je bilo nerazumljivo, kako bi kdo mogel v noči priti v Redmoat in ga zopet zapustiti. Žična ograda je bila cela in ni kazala nikakih znakov nasilja. Smith in jaz sva izčrpno pregledala vse grmičevje. Na tistem mestu, kjer smo našli psa, kakih pet korakov zapadno od bukve, je bila trava in rastlinje pomendrano, bližnji lavori in sleči so kazali znake boja, vendar pa ni bilo moči najti sledov človeških stopinj.

»Tla so suha,« je pripomnil Smith, »in ne moremo mnogo pričakovati.«

»Po mojem mnenju,« sem dejal, »se je nekdo hotel približati psu, čigar navzočnost je nevarna. Pes pa se je v svojem srdu odtrgal z verige.«

»Tudi jaz mislim tako,« je pritrdil Smith. »Toda zakaj je tista oseba hotela semkaj? In kako je, ko je ugonobila psa, spet šla ven? Jaz bi priznal možnost, da se je kdo podnevi, ko so vrata odprta, splazil noter in potem skril do noči. Toda kako pri tri sto čudežih je potem prišel ven? Pripisoval bi mu ptičje lastnosti.«

Domislil sem se pripovedovanja Grebe Elthamove in opozoril prijatelja na njen opis tiste stvari, ki jo je videla smukniti v goščo.

TEDENSKI KOLEDARČEK

1. oktobra, petek: Remigij — Semislava
2. oktobra, sobota: Kandit — Miran
3. oktobra, nedelja: Evald — Vitomir
4. oktobra, ponedeljek: Frančišek — Tebidrag
5. oktobra, torek: Placid — Damunka
6. oktobra, sredo: Bruno — Brunoslav
7. oktobra, četrtek: Justina — Dragonika

VALUTA — TUJ DENAR

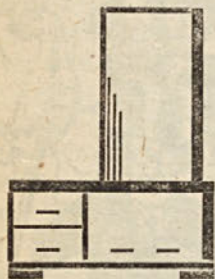
Dne 29. septembra si dal oz. dobil za:

ameriški dolar	628—630	lir
avstrijski šiling	23,50—24	lir
100 dinarjev	92—96	lir
100 franc. frankov	160—161	lir
funt šterling	1600—1650	lir
pesos	21—23	lir
švic. frank	146—146,50	lir
nemška marka	146—148	lir
zlato	710—715	lir

Za zdravje in dober okus

Radenska voda

Uvoznik in glavna zaloga
ZADR. KONZORCIJ TRGOVCEV
Z JESTVINAMI
Test, Valdirivo 3 - Tel. 35-034

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje, i t. d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

RADIO TRST II

Nedelja, 3. oktobra ob 8.45: Kmetijska oddaja. 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 19.00: Novice iz delavskega sveta. 21.00: Richard Wagner: MOJSTRI PEVCI NUEREMBERSKI, 1. in 2. dejanje.

Ponedeljek, 4. oktobra ob 19.00: Mamica pripoveduje. 20.15: Zbor Slovenske filharmonije. 21.30: Richard Wagner: MOJSTRI PEVCI NUEREMBERSKI, 3. dejanje.

Torek, 5. oktobra ob 13.00: Glasba po željah. 18.40: Koncert baritonista Marijana Kosa. 19.00: Šola in vzgoja. 20.05: Škerjanc: 1. del kantate Sonetni venec. 21.00: Radijski oder — Lakatoš: ZADEVA KUBINSKI, veseloigra v 3 dej.

Sreda, 6. oktobra ob 18.40: Koncert pianista Maria Sancina. 19.00: Zdravniški vedež. 21.00: Aktualnosti. 21.15: Poje moški kvintet. 22.15: Uroš Krek: Koncert za violino in orkester.

Četrtek, 7. oktobra ob 14.25: Vaški kvintet. 19.00: Mamičina povestica. 20.05: Pevski tercet. 21.00: Dramatizirana zgodba. 22.30: Massenet: De Cyd, suita iz baleta.

Petek, 8. oktobra ob 13.00: Glasba po željah. 20.30: Koncert tenorista Renata Kodermaca. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 22.00: Književnost in umetnost. 22.15: Iz angleških koncertnih dvoran.

Sobota, 9. oktobra ob 13.30: Slovenski motivi. 16.00: Oddaja za najmlajše. 16.30: Slovenski zbori. 17.50: Čajkovski: Manfred simfonija. 19.00: Pogovor z ženo. 20.05: Zbor Slovenske filharmonije.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 29. Zmastil sem nekaj grozdja in preizkusil sladkobo z gostomerom Babo. Mošt je kazal 17% sladkorja. Koliko alkohola bo imelo vino?

Odgovor: Kolika je bila toplota mošta, ko ste merili njegovo sladkobo? To je zelo važno, ker ni vseeno, ali je toplota znašala n. pr. 14 ali pa 24 stopinj. Poleg tega je treba vedeti, če je bil gostomer Babo uravnan na 15 ali na 17,5° C. Od tega je namreč odvisno, za koliko moramo popraviti odstotek sladkorja, ki ga je pokazal gostomer. Če bi ne bilo korektur zaradi toplote, bi mošt s 17% sladkorja dal vino z 10,71% alkohola ($17 \times 0,63$). Če pa je bil mošt topel in je imel n. pr. 24°C toplote, ni imel več 17% sladkorja, temveč 18,4%. K znanim odstotkom sladkorja moramo namreč dodati za vsako stopinjo toplote nad 17°C še 0,2; v našem primeru torej 1,4 ($24 - 17 = 7$; $7 \times 0,2 = 1,4$). Mošt bi sedaj dal vino z 11,6% alkohola ($18,4 \times 0,63$). — Če bi pa mošt imel samo 14°C toplote, potem moramo popraviti odstotke navzdol, in sicer zopet za vsako stopinjo toplote 0,2. V našem primeru bi imel mošt le 16,4% sladkorja ($17 - 4 = 3$; $3 \times 0,2 = 0,6$; $17 - 0,6 = 16,4$) in vino bi imelo le 10,33% alkohola ($16,4 \times 0,63 = 10,33$).

Pri 24°C toplote bi mošt dal vino z 10,71% alkohola; pri 14°C toplote pa samo 10,33%. Iz tega sledi, kako je važno poznati, kolika je toplota mošta, ko smo izmerili njegovo sladkobo.

Vprašanje št. 30. Katero meso ima več redilnih snovi, goveje ali ribje?

Odgovor: V splošnem goveje, toda v posameznih primerih imamo velike razlike. Meso dobro rejene gove vola ima mnogo več redilnih snovi kot meso mršave stare krave ali teleta. Tako tudi ribe niso vse enake. Mastna jegulja ali dobro rejen losos (salmone) imata včasih tudi dvakrat toliko redilnih snovi kot mršavi škombri. Ribje meso vsebuje mnogo vode in zato je tako rahlo, ko je pripravljeno.

Vprašanje št. 31. Star sem 17 let in imam zelo šibak glas, tako da me v družbi le slabo slišijo. Večkrat moram svoje besede ponoviti. Nekateri mi pravijo, da se mi glas razvija. Kaj naj ukrenem, da mi postane glas krepkejši?

Odgovor: Vzrok za vašo hibo je lahko ali napaka v grlu ali pa je to zadeva hormonov. Zato vam svetujemo, da greste na pregled najprej k specialistu za grlo. Če ta ugotovi, da je vaše grlo v redu, se obrnite do zdravnika za notranje bolezni. Eden ali drugi vam bo gotovo pomagal.

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S.

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

GLASBENA MATICA V TRSTU

PEVSKI ZBOR
SLOVENSKE FILHARMONIJE
IZ LJUBLJANE

bo nastopil v soboto 2. oktobra ob 21.
uri in v nedeljo 3. oktobra ob 16. uri
V AUDITORIJU V TRSTU

Dirigira: RADO SIMONITI
Solista: SONJA HOČEVAR

Vabila bodo na razpolago od četrtega dalje v ul. Roma
15/II - Telefon 31-119 od 11. do 13. in od 16.
do 19. ure

»Tako razmišljanje nas kmalu spravi s tira, Petrie,« je rekel. »Držimo se tega, kar razumemo, in to nam bo morda pomagalo razvozlati, česar sedaj ne razumemo. Moje mnenje o vsej stvari je do zdaj tole:

1. Elthama, ki se je v svoji neprevidnosti odločil za povratek v notranjost Kitajske, je posvaril neki višji uradnik, čigar prijateljstvo si je bil pridobil, naj ostane v Angliji.

2. Jaz poznam tega dostojanstvenika kot člana 'Rumene skupine', ki jo predstavlja v Angliji dr. Fu-Manču.

3. Mnogi poskusi, o katerih pa vemo le malo, da bi se polastili Elthama, so se izjalovili, najbrž zaradi njegovih 'utrd'. Napad v vlakcu se je ponesrečil, ker Miss Elthamova ni marala tiste kave v okrepevalnici. Zopet drugi poskus tukaj se je izjalovil zaradi njene nespečnosti.

4. Med Elthamovo odstotnostjo so bile prirejene za njegov povratek neke priprave, ki so imele tele posledice:

a) konec Denbyjevega ovčarja;

b) stvari, ki jih je videla in slišala Miss Eltham;

c) stvari, ki smo jih videli in slišali mi vsi snoči ponoči.

Pojasnitev moje četrte točke, namreč — spoznati, kakšne vrste so bile tiste priprave — to je zdaj moja prva skrb. Glavna stvar teh priprav, Petrie, je bila, usposobiti koga, da si pribori vstop v Elthamovo sobo. Drugi dogodki so slučajni. Tako na primer je pes moral biti odstranjen, prav tako ni nikakršnega dvoma, da je čuječnost Miss Elthamove že drugič otela očeta.

»Toda česa? Za božjo voljo, česa?«

Smith se je oziral okrog po sencah, v katere so padale svetlobne lise. »Otela kakega obiska nekoga — morda samega Fu-Mančuja,« je odvrnil s tišjim glasom. »Kaj bi bil povod takega obiska, upam, da ne bova nikoli zaznala, zakaj to bi pomenilo, da je bil smoter dosežen.«

»Smith,« sem dejal, »ne razumem te popolnoma. Ali misliš, da ima tu kje skrito kako bitje? To bi bilo njemu podobno.«

»Pričenjam sumiti, da se skriva tod najstrašnejše bitje vsega sveta. Mislim, da je Fu-Manču nekje v notranjosti Redmoata!« Najin pogovor je pri tej točki pretrgal Denby, ki je prišel pravit, da je preiskal jarek, obcestno stran in obrežje reke, a da ni našel nikakih nožnih odtisov ali drugih sledov.

»Nihče ni zadnjo noč zapustil redmoatskega zemljišča, mislim,« je dejal z glasom, ki je v njem tičala groza. Tisti dan je potem le počasi potekal. Ena naša skupina se je podala v okolico iskat sledov tujcev. Pri tem smo natanko preiskali vsako ped rimske razvaline, a vse je bilo zaman.

»Ali ni mogoče tvoja navzočnost tukaj napotila Fu-Mančuja, da opusti svoje načrte?« sem vprašal Smitha.

»Mislim, da ne,« je odgovoril. »Saj veš, ako Elthama ne pregovorimo, bo v štirinajstih dneh odpotoval. Tako torej Fu-Manču ne sme izgubiti časa. Še več, meni se zdi, da so njegove nakane take prirode, da morajo iti dalje. Kajpak bi lahko zavil tudi v stran, da bi umoril mene, ako bi se mu nudila priložnost! Vendar pa vemo iz izkušnje, da on nikomur ne dopusti, da bi se vmešaval v njegove načrte.«

(Nadaljevanje prihodnjic)